

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2011)

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο: «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

Η προστασία των μαθητών στο Διαδίκτυο από την οπτική των εκπαιδευτικών

Κ. Δημητρακάκης, Α. Σοφός, Θ. Βαλμάς

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δημητρακάκης Κ., Σοφός Α., & Βαλμάς Θ. (2023). Η προστασία των μαθητών στο Διαδίκτυο από την οπτική των εκπαιδευτικών . *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 0215-0228. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4773>

Η προστασία των μαθητών στο Διαδίκτυο από την οπτική των εκπαιδευτικών

Κ. Δημητρακάκης¹, Α. Σοφός², Θ. Βαλμάς³.

¹ΠΕΚ Λαμίας, kdimitrak@gmail.com.

²Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, isofos@rhodes.aegean.gr

³Σχ. Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Αχαΐας, mfvalmas@upatras.gr

Περίληψη

Η εργασία αποσκοπεί να αποτυπώσει την υπάρχουσα κατάσταση σε σχέση με τις γνώσεις των εκπαιδευτικών για τους Διαδικτυακούς κινδύνους των μαθητών και να διερευνήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση των μαθητών στο Διαδίκτυο και την λήψη μέτρων προστασίας απέναντι στους Διαδικτυακούς κινδύνους, ιδιαίτερα από την πλευρά της εκπαίδευσης και των γονέων. Για την συλλογή των δεδομένων δημιουργήθηκε διαδικτυακό ερωτηματολόγιο. Τα ερευνητικά ερωτήματα εστιάζουν α) στην επίγνωση των εκπαιδευτικών γύρω από το παραβατικό περιεχόμενο του διαδικτύου, β) στις απόψεις τους σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, γ) στις διαμορφωμένες στάσεις των εκπαιδευτικών γύρω από τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του διαδικτύου και δ) στις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τον τρόπο και τις διαδικασίες ενίσχυσης του μιντιακού γραμματισμού των μαθητών.

Λέξεις κλειδιά: Διαδικτυακοί κίνδυνοι, μέτρα προστασίας, ασφάλεια στο Διαδίκτυο, γονείς, εκπαιδευτικοί.

1. Εισαγωγή

Το Διαδίκτυο θεωρείται στις μέρες μας η μεγαλύτερη τεχνολογική αλλά και κοινωνικοοικονομική επανάσταση που έχει επηρεάσει σχεδόν όλες τις πτυχές της ζωής μας. Η χρήση του αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς ικανοποιώντας ποικίλες ανάγκες που αφορούν την ενημέρωση, την ψυχαγωγία, την επικοινωνία, την αναζήτηση και ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων, το ηλεκτρονικό εμπόριο, την εργασία αλλά και την ηλεκτρονική διακυβέρνηση (Σοφός, 2009). Σημειώνεται επίσης ότι το 2008, το 43,5% των Ελλήνων πολιτών είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο και το 34% από αυτούς έκανε συχνή (εβδομαδιαία) χρήση του διαδικτύου. (Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας, 2009).

Ιδιαίτερα για τους νέους, το διαδίκτυο έχει αναχθεί σε τρόπο ζωής, με τα οφέλη είναι πολλά και μεγάλα, χωρίς όμως να λείπουν και οι αρνητικές συνέπειες, όπως και οι κίνδυνοι από την άκριτη και ανεξέλεγκτη χρήση του. Έρευνες δείχνουν ότι ανάμεσα στα οφέλη που αποκομίζουν οι μαθητές από τη χρήση του διαδικτύου και των απειλών του, υπάρχει θετική συσχέτιση, αφού όσο αυξάνουν οι διαδικτυακές

ευκαιρίες, τόσο αυξάνουν και οι διαδικτυακές απειλές, με την τελευταία διάσταση να υπερτονίζεται συχνά. (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network 2008).

Το ζήτημα της χρήσης του Διαδικτύου συνεπώς είναι ιδιαίτερα σημαντικό όταν πρόκειται για τους μαθητές μιας και η υπερβολική ενασχόληση των μαθητών με το Διαδίκτυο αλλά και επακόλουθες απειλές που αυτό εγκυμονεί, μπορεί να προκαλέσουν διαταραχές στην κοινωνική, συναισθηματική, σωματική και αισθητικοκινητική ανάπτυξη των μαθητών. Η σημαντικότητα της ασφαλούς πλοήγησης είναι ιδιαίτερα κρίσιμη καθώς τα αποτελέσματα ερευνών δείχνουν ότι 9 στα 10 παιδιά στη Ευρώπη χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο τουλάχιστον σε εβδομαδιαία βάση, ενώ 6 στα 10 παιδιά καθημερινά ή σχεδόν καθημερινά, με μέσο όρο χρόνου σύνδεσης περίπου 1,5 ώρες καθημερινά και σχεδόν 2 ώρες για τα παιδιά 15-16 χρονών. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου, 2010).

Από την άλλη μεριά, σχετικές έρευνες δείχνουν, ότι οι γονείς που έχουν και την κύρια ευθύνη της ασφάλειας των παιδιών στο Διαδίκτυο, ασκούν συχνά μειωμένη εποπτεία στην διαχείριση της διαδικτυακής συμπεριφοράς των εφήβων, λόγω της έλλειψης μιντιακού γραμματισμού και διαθέσιμου χρόνου. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου, 2007). Οι γονείς των παιδιών 6-17 ετών στην Ε.Ε των 27, ύστερα από σχετική μελέτη, φαίνεται να είναι αρκετά ή πολύ ανήσυχοι σχετικά με την έκθεση του παιδιού τους σε διαδικτυακή απειλή (Ευρωβαρόμετρο, 2008). Αν και η Ελλάδα, έχοντας χαμηλό δείκτη πρόσβασης στις ευρυζωνικές συνδέσεις χαρακτηρίζεται αναφορικά με τις διαδικτυακές απειλές σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, ως χώρα χαμηλού κινδύνου, εντούτοις ένα μεγάλο μέρος των ελλήνων γονιών (το 56%) εκφράζει «συχνά» ή «πολύ συχνά» ανησυχία σχετικά με την ενασχόληση των παιδιών με τον η/υ και το Διαδίκτυο, (Ευρωβαρόμετρο, Tsaliki, 2010) Κατερέλος, 2009.). Στα ίδια αποτελέσματα έχει καταλήξει πανευρωπαϊκή μελέτη του Ευρωβαρόμετρου (Ευρωβαρόμετρο, 2008), κατατάσσοντας τους Έλληνες γονείς στην πρώτη θέση μαζί με τους Γάλλους, ως τους πλέον ανήσυχους για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των παιδιών τους. Σύμφωνα με τους Έλληνες γονείς, τα παιδιά αφιερώνουν υπερβολικό χρόνο απασχόλησης με τον η/υ και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, με συνέπεια την ενδεχόμενη έκθεσή τους σε ιστοσελίδες με ακατάλληλο περιεχόμενο. Πανευρωπαϊκή έρευνα της EU Kids Online, έδειξε ότι στην Ελλάδα το 33% των ανήλικων χρηστών φαίνεται ότι έχει βιώσει κάποια εμπειρία διαδικτυακού κινδύνου. (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network 2009)

Σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο γίνονται νομοθετικές ρυθμίσεις (Sofos 2001, Σοφός 2009) διατυπώνεται επιτακτικά το αίτημα προκειμένου να ενημερωθούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί γύρω από την ασφαλή πλοήγηση των μαθητών στο διαδίκτυο. Αντίστοιχη πρόταση διατυπώνεται και από την Ε.Ε, μιας και ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, José Manuel Barroso, δηλώνει ότι «καθώς όλο και περισσότερα παιδιά και έφηβοι χρησιμοποιούν διαδικτυακές τεχνολογίες στο σπίτι ή στο σχολείο, τα ίδια, οι γονείς και οι δάσκαλοι πρέπει να ενημερωθούν για τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν» (Έγγραφο ΕΕ : IP/08/310,2008).

2. Ερευνητικά δεδομένα γύρω από βασικές διαστάσεις του θέματος

Τα ερευνητικά δεδομένα που βασίζονται στη βασική έρευνα γύρω από τις βασικές διαστάσεις του ερευνητικού ζητήματος εστιάζουν α) στη χρήση του Διαδικτύου από τους μαθητές, β) Διαδικτυακές απειλές των μαθητών και γ) στον μιντιακό γραμματισμό των εκπαιδευτικών.

2.1 Η χρήση του Διαδικτύου από τους μαθητές

Η χρήση του Διαδικτύου στην Ευρώπη είναι ιδιαίτερα αυξημένη. Το έτος 2005 στην Ευρώπη των 25, το 79% των μαθητών χρησιμοποιούσε το Διαδίκτυο τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, ενώ στην Ελλάδα, από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα του 2008, φαίνεται ότι καθημερινή χρήση του Διαδικτύου γίνεται μόνο από το 16% των παιδιών ηλικίας 10 - 11 ετών και σε μεγαλύτερο ποσοστό (41%) από παιδιά ηλικίας 12 - 15 ετών. (Γενική Γραμματεία της ΕΣΥΕ, 2009 - (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network, 2009). Τα παιδιά στην Ευρώπη αρχίζουν να κάνουν χρήση του διαδικτύου σε όλο και μικρότερες ηλικίες. Έτσι, ενώ στη Σουηδία η ηλικία έναρξης της χρήσης διαδικτύου είναι τα 7 έτη κατά μέσο όρο, στην Ελλάδα είναι τα 11 έτη και είναι ο μεγαλύτερος μέσος όρος ανάμεσα στις συμμετέχουσες χώρες. Η συχνότητα χρήσης υπολογιστή και Διαδικτύου αυξάνει συνεχώς μέχρι την ηλικία των 15, όπου σημειώνει και τα μεγαλύτερα ποσοστά (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network, 2009). Σε σχέση με τις διαδικτυακές δραστηριότητες των μαθητών, τα αποτελέσματα ερευνών δείχνουν, ότι κάθε παιδί στην διαδικτυακή του ενασχόληση, ανεβαίνει μια «σκάλα διαδικτυακών δραστηριοτήτων», ξεκινώντας από την αναζήτηση πληροφοριών, προχωρώντας στην ενασχόληση με τα παιχνίδια και την επικοινωνία, στην εξοικείωση με πιο διαδραστικές μορφές επικοινωνίας και φτάνοντας, τέλος, σε δημιουργικές και συμμετοχικές δραστηριότητες. (Κατερέλος, 2009).

2.2. Διαδικτυακές απειλές των μαθητών

Μελέτες δείχνουν ότι, οι πιο διαδεδομένοι διαδικτυακοί κίνδυνοι για την Ελλάδα - αλλά και για τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, είναι κυρίως η έκθεση των μαθητών σε ακατάλληλο υλικό (πορνογραφικό, βίαιο ή ρατσιστικό υλικό), οι ηλεκτρονικές απάτες, η πειρατεία λογισμικού, οι ιοί, η παραβίαση προσωπικών δεδομένων, ο εκβιασμός, ο εκφοβισμός, η υβριστική συμπεριφορά, η παρενόχληση, η αποπλάνηση (grooming), οι σελίδες με επικίνδυνο υλικό (self harm sites-suicide, drugs, anorexia), ο τζόγος, ο εθισμός στο διαδίκτυο, η ανεπιθύμητη δημοσίευση προσωπικών στοιχείων (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου 2010).

Από τους παραπάνω διαδικτυακούς κινδύνους στους οποίους τα ελληνόπουλα φαίνεται να είναι εκτεθειμένα, η δημοσιοποίηση προσωπικών πληροφοριών να αποτελεί την πιο ριψοκίνδυνη δραστηριότητα, (τουλάχιστον το 50% περίπου των εφήβων που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο). Η δημοσιοποίηση προσωπικών πληροφοριών για την Ελλάδα αγγίζει το 9% των μαθητών όπως διαπιστώνει σχετική έρευνα. (Μονάδα Εφηβικής Υγείας, 2009), (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου

2010). Η δια ζώσης συναντήσεις εφήβων με διαδικτυακούς φίλους μπορεί να είναι μεν η μικρότερη στατιστικά διαδεδομένη απειλή, αλλά αποτελεί αναμφισβήτητα και την πιο επικίνδυνη. Αξίζει να αναφερθεί ότι περισσότερο εκτεθειμένα στους διαδικτυακούς κινδύνους (ποσοστό 61%) είναι τα παιδιά ηλικίας 15-16 ετών, που προέρχονται από οικογένειες χαμηλότερου κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network 2009)

2.3 Εκπαιδευτικοί και μιντιακός γραμματισμός

Οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζονται να διαθέτουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους γονείς ψηφιακό και μιντιακό γραμματισμό, με μόνο το 41% δηλώνει ανεπάρκεια συγκεκριμένης γνώσης σχετικά με την καθοδήγηση. Πιο ενισχυμένος εκλαμβάνεται από τους γονείς και ο ρόλος των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη χρήση και την ασφάλεια των μαθητών στο Διαδίκτυο, όπως δηλώνουν οι ίδιοι οι μαθητές σε σχετική έρευνα. (Κατερέλος, 2009). Σε σχέση με την ασφάλεια των μαθητών στο Διαδίκτυο, οι εκπαιδευτικοί είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι δηλώνοντας σε ποσοστό 91%, ότι ο κίνδυνος κακής χρήσης του Διαδίκτυο είναι πιο "σοβαρός" έως "πολύ σοβαρός". (Κατερέλος, 2009). Παρά ταύτα οι εκπαιδευτικοί προσδίδουν στο σχολείο ως θεσμό ελαφρώς περισσότερο αυξημένο ρόλο για την εκπαίδευση των μαθητών στη σωστή χρήση του Διαδίκτυο από ότι έχουν οι ίδιοι. (Κατερέλος, 2009). Από τα παραπάνω φαίνεται γονείς και εκπαιδευτικοί να υποεκτιμούν τον αναφαίρετο ρόλο τους στον μιντιακό γραμματισμό των μαθητών. Αυτό μπορεί να οφείλεται σύμφωνα με τις απόψεις των μαθητών, στην υποτίμηση του θέματος αλλά και στο φοβικό σύνδρομο για την τεχνολογία από το οποίο φαίνεται να διακατέχονται οι ψηφιακά αναλφάβητοι γονείς και εκπαιδευτικοί. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου 2010). Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και άλλη έρευνα, όπου διαπιστώνεται μια αντίφαση από τους εκπαιδευτικούς, ανάμεσα στην ασφάλεια του Διαδικτύου και την προτροπή των μαθητών σε εκπαιδευτικό πλαίσιο. Αν και το 57% των εκπαιδευτικών προτρέπει τους μαθητές να χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο, ταυτόχρονα δηλώνει αδυναμία στο να το ελέγξει σοβαρά. (Κατερέλος, 2009).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο μιντιακός γραμματισμός των μαθητών κρίνεται απόλυτα αναγκαίος. Οι γονείς, το σχολείο αλλά κυρίως οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ως καθ' ύλην αρμόδιοι για την εκπαίδευση των μαθητών, έχουν να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στη δόμηση ενός τέτοιου γραμματισμού.

Το ερώτημα συνεπώς που αβίαστα προκύπτει μετά από τα παραπάνω είναι αν και σε ποιο βαθμό οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν τον αναγκαίο μιντιακό γραμματισμό και αν γενικότερα έχουν επίγνωση αυτής της κατάστασης. Απάντηση στο ερώτημα αυτό θα δοθεί μέσα από τις σχετικές τους απόψεις και τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας

3. Μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση των μαθητών στο διαδίκτυο, από την οπτική της εκπαίδευσης και των γονέων. Τα ερευνητικά ερωτήματα εστιάζουν α) στην επίγνωση των εκπαιδευτικών γύρω από το παραβατικό περιεχόμενο του διαδικτύου, β) στις

απόψεις τους σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, γ) στις διαμορφωμένες στάσεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του διαδικτύου και δ) στις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τον τρόπο και τις διαδικασίες ενίσχυσης του μιντιακού γραμματισμού των μαθητών. Τα ερευνητικά ερωτήματα συγκεκριμενοποιούνται σε τέσσερις άξονες, οι οποίοι περιέχουν αντίστοιχα κριτήρια. Πιο συγκεκριμένα:

Ο πρώτος άξονας εστιάζει στη γνώση των εκπαιδευτικών που αφορά το διαθέσιμο από το Διαδίκτυο ακατάλληλο για παιδιά περιεχόμενο και την καταπολέμησή του. Τα ερωτήματα που διατυπώθηκαν ήταν αν γνωρίζουν και σε ποιο βαθμό οι εκπαιδευτικοί την ύπαρξή και ποιες είναι οι σχετικές δράσεις για την καταπολέμησή του.

Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στις απόψεις τους σχετικά με τα μέτρα και τις παρεμβάσεις που θα πρέπει να ληφθούν για την προστασία των παιδιών στο Διαδίκτυο. Διαμορφώθηκαν ερωτήματα που αποτυπώνουν την υφιστάμενη πραγματικότητα στην προστασία των παιδιών στο Διαδίκτυο. Επιπλέον τίθενται ερωτήματα για το ποιος επιφορτίζεται την σχετική ευθύνη της προστασίας των παιδιών στο Διαδίκτυο και ποιος πράγματι εργάζεται προς την κατεύθυνση, αναζητώντας και τις σχετικές παρεμβάσεις και τους καλύτερους τρόπους που θα πρέπει να εφαρμοστούν

Ο τρίτος άξονας διαπραγματεύεται τις στάσεις των εκπαιδευτικών ως προς τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του Διαδικτύου. Τα σχετικά ερωτήματα που διατυπώνονται είναι ποιες είναι οι διαμορφωμένες στάσεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με τις υπάρχουσες δυνατότητες του Διαδικτύου και ποια τα επιχειρήματα για περιορισμένη vs απεριόριστη πρόσβαση στο Διαδίκτυο.

Ο τέταρτος άξονας εστιάζει στις απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς τις δυνατότητες του μιντιακού γραμματισμού για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο. Τα διατυπωμένα ερωτήματα είναι ποιες οι απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς το ρόλο της εκπαίδευσης των μαθητών στα Μέσα και ποιος ο τρόπος που προτείνεται για να ενταχθεί ο μιντιακός γραμματισμός των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία

Για την συλλογή των δεδομένων δημιουργήθηκε από τους ερευνητές για το σκοπό αυτό ένα διαδικτυακό ερωτηματολόγιο (έγγραφο google). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά το πρώτο εικοσαήμερο του Δεκέμβρη του 2010 με ανοιχτή λίστα εκπαιδευτικών ύστερα από πρόσκληση που αναρτήθηκε στην Ιστοσελίδα του ΠΕΚ Λαμίας και στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο "sch. gr". Για τη συνοπτικότερη και αποτελεσματικότερη ανάλυση και παρουσίαση των δεδομένων και αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της περιγραφικής στατιστικής. Το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν 71 εκπαιδευτικοί και των δύο βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, 77% πρωτοβάθμιας και 33% δευτεροβάθμιας. Αναλυτικότερα το 55% από τους εκπαιδευτικούς που ανταποκρίθηκαν ήταν άνδρες και το 45% γυναίκες, οι οποίοι στο σύνολό τους ζούσαν σε αστική περιοχή, το 17% σε ημιαστική και μόνο το 3% σε αγροτική περιοχή. Το 49% έχει εργαστεί στην εκπαίδευση, έχοντας 10 – 25

χρόνια υπηρεσίας. Οι μισοί από αυτούς, (52%) είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και το 6% κάτοχοι διδακτορικού.

Αναφορικά με τον ψηφιακό γραμματισμό των εκπαιδευτικών του δείγματος της έρευνας, το 73% από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος διαθέτει πιστοποίηση στις ΤΠΕ, εκ των οποίων 14% Β Επιπέδου. Επίσης το 72% έχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο στο σπίτι και το 68% στο σχολείο. Στο σύνολό τους σχεδόν οι εκπαιδευτικοί (97%), επισκέπτεται καθημερινά το Διαδίκτυο και το 20% από αυτούς είναι κάνει χρήση από 1- 5 ώρες. Ο κύριος λόγος της χρήσης του Διαδικτύου τους τελευταίους 3 μήνες είναι σύμφωνα με τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (96%), έπεται η αναζήτηση υλικού για τη διδασκαλία, (79%), η εξυπηρέτηση του πολίτη, (46%), σπουδές (45%) αγορές (41%), κοινωνική δικτύωση (35%), παιχνίδια και μουσική (28%), συνομιλία (chat) (23%) και τηλεφωνία (20%).

5. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Η παρουσίασή του χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες, δηλαδή συστηματοποιείται σύμφωνα με τους ερευνητικούς άξονες.

5.1 Επίγνωση των εκπαιδευτικών γύρω από το ακατάλληλο περιεχόμενο του διαδικτύου

Οι εκπαιδευτικοί φαίνεται πως γνωρίζουν την ύπαρξη παραβατικού περιεχομένου και απαντούν στην πλειονότητά τους (83%) καταφατικά και μόνο το 3% αρνητικά, σκιαγραφώντας στη συνέχεια αρκετά αποκαλυπτικά όλες τις διαστάσεις συνολικά. Το πορνογραφικό περιεχόμενο του διαδικτύου βρίσκεται πολύ ψηλά στις δηλώσεις των εκπαιδευτικών (32%), ενισχύοντας υπάρχοντα αντίστοιχα δεδομένα που υποστηρίζουν ότι το 10% των πληροφοριών που διακινούνται στο Διαδίκτυο, αφορούν πορνογραφικό υλικό. (Παναγιωτακόπουλος, 2008). Το αυτό σε συνδυασμό με το ακατάλληλο σεξουαλικό (ερωτικό) περιεχόμενο (12%), αποτελούν τα κύρια ζητήματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς. Ακολουθεί η βία (19%), ζήτημα για το οποίο οι εκπαιδευτικοί είναι επίσης ευαισθητοποιημένοι. Τις λιγότερες αναφορές συγκεντρώνει ο ρατσισμός (10%), ο τζόγος (6%), η συμμετοχή σε παραθρησκευτικές οργανώσεις (5%), οι κακόβουλες διαφημίσεις (5%), τα προσωπικά δεδομένα (4%), η επαφή με αγνώστους που συναντούν στο Διαδίκτυο (3%) τα ναρκωτικά (3%), το grooming (2%), ο σεξισμός (2%) και η αποπλάνηση (1%). Στις δηλώσεις των εκπαιδευτικών η δια ζώσης συναντήσεις των παιδιών με διαδικτυακούς φίλους ταυτίζεται με τα αποτελέσματα έρευνας που αποδεικνύει ότι αν και είναι η μικρότερη στατιστικά η διαδεδομένη απειλή αποτελεί αναμφισβήτητα και την πιο επικίνδυνη. (Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network 2009).

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος στο ζήτημα της ανάληψης δράσης στις περιπτώσεις που συναντήσουν στο διαδίκτυο περιεχόμενο παράνομο ή ακατάλληλο για νέους, φαίνεται ότι είναι διχασμένοι. Έτσι, οι μισοί από αυτούς (51%), γνωρίζουν πού μπορούν να απευθυνθούν, ενώ οι υπόλοιποι σχεδόν μισοί, (45%) δηλώνουν άγνοια. Η

άγνοια αυτή φαίνεται να οφείλεται στην ελλιπή ενημέρωση των εκπαιδευτικών για το ζήτημα της ασφάλειας των μαθητών στο Διαδίκτυο αλλά και γενικότερα στην έλλειψη μιντιακού γραμματισμού. Το παραπάνω έλλειμμα αφορά όμως και τους έχοντες επίγνωση, αφού από αυτούς που απάντησαν ότι γνωρίζουν πού μπορούν να απευθυνθούν, μόνο το 31% έχει επισκεφτεί συγκεκριμένους ιστότοπους. Συγκεκριμένα, από τις προτεινόμενες δημοφιλέστερες δράσεις ασφαλούς πλοήγησης στο Διαδίκτυο, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (54 %) γνωρίζει το safeinternet, το safeline (39%) και το D.A.R.T. (10%) και μόνο (4%) το Blog της Ελληνικής Ομάδας του Δικτύου EU Kids Online.

Ο μιντιακός γραμματισμός απαντάται και σε άλλες χώρες και αφορά όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές. Όπως αποκαλύπτει σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του έργου SAFT PROJECT στο οποίο μετείχαν 5 χώρες (Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Ισλανδία και Ιρλανδία) διαπιστώθηκε ότι το 46% των ερωτηθέντων - γονείς και μαθητές - απαιτούν ενημέρωση σε θέματα προστασίας των παιδιών από την έκθεσή τους σε διαδικτυακές απειλές. Στην ίδια έρευνα αναφέρεται επίσης ότι το 41% των ερωτηθέντων δεν γνωρίζει σε ποιους να απευθυνθούν προκειμένου να καταγγείλουν σχετικό γεγονός. (<http://www.saftonline.org/Research.html>). Αντίστοιχα αποτελέσματα αναδείχθηκαν και στην έρευνα των Brorsson & Perkins - Svensson όπου βρέθηκε ότι το 77,9% των ερωτηθέντων μαθητών και γονιών δεν γνώριζε πού πρέπει να απευθυνθεί προκειμένου να καταγγείλει ακατάλληλο περιεχόμενο στο Διαδίκτυο και ότι επίσης το 50% δεν γνώριζε κανένα φορέα που να ασχολείται με θέματα ασφάλειας στο Διαδίκτυο. (Brorsson & Perkins-Svensson, 2005).

Διερευνώντας τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό επικινδυνότητας του Διαδικτύου για τους νέους, το μεγαλύτερο ποσοστό (54%) θεωρεί το Διαδίκτυο επισφαλές και ότι απαιτείται εποπτεία από τους ενήλικες, ενώ αξίζει να επισημάνουμε ότι το 27% των εκπαιδευτικών το κρίνει ως επικίνδυνο για τους μαθητές και απαιτείται αυξημένη εποπτεία. Ένα μικρό ποσοστό (15%) το θεωρεί ως ακατάλληλο και συνεπώς χρειάζεται αντίστοιχη εποπτεία.

5.2 Απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τα μέτρα και τις παρεμβάσεις που θα πρέπει να ληφθούν για την προστασία των παιδιών στο Διαδίκτυο.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι δεν υπήρξε κανένας εκπαιδευτικός που να είναι ικανοποιημένος από την ανάληψη δράσεων γενικότερα και να θεωρεί ότι έχουν ήδη γίνει τα πάντα από ό, τι πρέπει να γίνει για την ασφάλεια των νέων στο Διαδίκτυο. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (76%), δηλώνει ότι γίνονται ήδη κάποιες ενέργειες αλλά δεν θεωρεί ότι είναι αρκετές, με το (14%) να δηλώνει κάθεται ότι πρέπει να γίνει κάτι για να προστατευθούν οι νέοι από το Διαδίκτυο. Να επισημάνουμε ότι ένα (4%) των εκπαιδευτικών δηλώνει απαισιόδοξο και θεωρεί ότι δεν υπάρχουν και πολλά πράγματα που μπορεί κανείς να κάνει για την ασφάλεια των νέων στο Διαδίκτυο. Οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι την κύρια ευθύνη για την προστασία των νέων στο Διαδίκτυο την έχουν κατά προτεραιότητα οι γονείς (73%), έπονται με σημαντική διαφορά η πολιτεία (52%) και το σχολείο (34%) και ακολουθούν πολύ πίσω οι ίδιοι οι

μαθητές (20%). Οι διάφοροι φορείς, οργανώσεις και εταιρίες βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις με ποσοστά κοντά στο 10%.

Σε σχέση με το ερώτημα ποιοι εργάζονται ήδη σε ζητήματα σχετικά με την ασφάλεια των νέων στο Διαδίκτυο, φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί εκχωρούν αυτή τη δυνατότητα στις ιδιωτικές οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό (45%), τις ιδιωτικές εταιρίες που διατηρούν ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο (όπως το σχολικό Δίκτυο, κ. λ. π.) (38 %), την αστυνομία (39%), το σχολείο (32%) και τους γονείς (30%). Οι εκπαιδευτικοί αποδίδουν την μικρότερη ευθύνη στους παρόχους υπηρεσιών Διαδικτύου (όπως connex, κ.λπ.), (13%) - οι οποίοι διαθέτουν και τη σχετική τεχνογνωσία - αφήνοντας τελευταίους τους ίδιους τους νέους με το χαμηλότερο ποσοστό (7%). Μια πιθανή ερμηνεία αυτής της "εκχώρησης" φαίνεται να είναι ο πλημμελής μιντιακός και ψηφιακός γραμματισμός (Σοφός 2010) γονιών και εκπαιδευτικών. Ο πλημμελής αυτός μιντιακός και ψηφιακός γραμματισμός, οφείλεται όπως δείχνουν τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών και στον παράγοντα της χαμηλής διείσδυσης του Διαδικτύου στην Ελλάδα, αφού ως χώρα για το 2010 παρουσιάζουμε τα χαμηλότερα ποσοστά ευρυζωνικής διείσδυσης (18,6%) σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ που ανέρχεται πλέον στο (25,6%). (Υπηρεσίες Προώθησης της Ευρυζωνικότητας, 2010). Ελλείψεις στους παραπάνω γραμματισμούς ενδεχομένως να οδηγούν και στην υποτίμηση από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς των κινδύνων που ελλοχεύουν στο Διαδίκτυο. Θα μπορούσε να προστεθεί ίσως ακόμα και το ελλειμματικό θεσμικό πλαίσιο που δεν συμβάλλει προς αυτήν την κατεύθυνση.

Σε σχετική ερώτηση αν και κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί του δείγματος εμπιστεύονται τους μαθητές στο να διαχειριστούν από μόνοι τους αποτελεσματικά την προσωπική τους ασφάλεια στο Διαδίκτυο, στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι εκπαιδευτικοί (70%), απαντούν αρνητικά, ένα ποσοστό 20% έχει αντίθετη άποψη και το 10% δεν έδωσε καμιά απάντηση. Η παραπάνω άποψη μπορεί να αποδοθεί στον αυστηρό γονικό έλεγχο που ασκείται από τους γονείς – έστω και κατ' επίφαση - αλλά αποτελεί και απεικόνιση της παιδευτικής διάστασης – συνέπειας – της πατερναλιστικής αντίληψης του εκπαιδευτικού μας συστήματος που δεν επιτρέπει στην πράξη την αυτονόμηση των μαθητών. Αυτή η προσέγγιση έρχεται σε αντίθεση με τη σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη η οποία προσεγγίζει το θέμα της προστασίας των νέων ως διαδικασία μιντιακής αγωγής και εκπαίδευσης, όπου οι νέοι μέσα από συγκεκριμένες δράσεις έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν την ικανότητα και την κριτική σκέψη στα ψηφιακά Μέσα. (Σοφός 2009).

Στην ερώτηση ποια από τα μέτρα προστασίας θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι υπάρχουν και συμβάλλουν σε ικανοποιητικό βαθμό στην προστασία των παιδιών που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, ένα μεγάλο ποσοστό (42%) θεωρεί την εκπαίδευση. Η εκπαίδευση αποτελεί για τους εκπαιδευτικούς πρωταρχικό παράγοντα αφού μέσα από αυτήν μπορούμε να εκπαιδύσουμε τα παιδιά και τους γονείς σχετικά με τους κινδύνους που υπάρχουν και τρόπους αποφυγής αυτών των κινδύνων. Στα ίδια αποτελέσματα καταλήγει έρευνα των σουηδών ερευνητών Brorsson - Perkins

Svensson, που αποκαλύπτει ότι το 83,5% των ερωτηθέντων υποκειμένων εκτιμούν ότι η εκπαίδευση είναι αυτή που εγγυάται ασφαλέστερο δίκτυο. (Brorsson & Perkins-Svensson, 2005).

Στη συνέχεια προτάσσονται ως μέτρα τεχνικές λύσεις όπως η χρήση φίλτρων διαχείρισης ακατάλληλου πληροφοριακού υλικού (filters-firewalls (25%) που παραπέμπει δηλαδή στον περιορισμό της πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Η χρήση των φίλτρων εκτιμάται από τους εκπαιδευτικούς ως περισσότερο αξιόπιστο μέτρο προστασίας απ' ό,τι η ενδυνάμωση των μαθητών μέσω της εκπαίδευσης δηλαδή στην εκμάθηση τρόπων αντιμετώπισης των κινδύνων από τα ίδια τα παιδιά (14%) κάτι το οποίο θα πρέπει να προβληματίσει ιδιαίτερα. Στην έρευνα των Brorsson & Perkins-Svensson, βρέθηκε - μετά την εκπαίδευση και τους γονείς - (83,5% αντίστοιχα 52,9%) να προηγείται η ενδυνάμωση των μαθητών σε ποσοστό 41,2% και να έπεται η τοποθέτηση σχετικών φίλτρων 31.8% και η ύπαρξη και η ύπαρξη σχετικών κανόνων 23,5%. (Brorsson & Perkins-Svensson, 2005).

Ένα μικρό ποσοστό (4%) των εκπαιδευτικών, εκτιμά ότι η ύπαρξη κανόνων δεοντολογίας για εκπαιδευτικούς και γονείς και η ύπαρξη σχετικού νομοθετικού πλαισίου (3%) για το τι επιτρέπεται οι νέοι να κάνουν στον υπολογιστή τους μπορεί να συμβάλει στην προστασία των παιδιών που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο. Αξίζει να επισημάνουμε ότι κανείς από τους εκπαιδευτικούς δεν προτείνει ως μέτρο την ενεργοποίηση των γονέων (0%). Αν και κανείς δεν αμφιβάλει ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια των παιδιών τους, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της έρευνας, οι εκπαιδευτικοί δεν προτείνουν την ενεργοποίηση των γονέων, γιατί πολλοί από τους γονείς αγνοούν ή δεν μπορούν να παρέμβουν στις διαδικτυακές δραστηριότητες των παιδιών τους. Τέλος, ένα πολύ μικρό ποσοστό από τους εκπαιδευτικούς (3%) είναι απαισιόδοξο και υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα προστασίας των παιδιών στο Διαδίκτυο.

Ως καλύτερους τρόπους προστασίας των παιδιών από τους κινδύνους κακής χρήσης του Διαδικτύου, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πρώτα τους γονείς (63%), ακολουθεί το σχολείο (48%) οι ίδιοι οι μαθητές και η πολιτεία με ίσο αριθμό αναφορών (30%), η αστυνομία και οι ιδιωτικές οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό (14%) και στην τελευταία θέση τοποθετούν τις ιδιωτικές εταιρείες που διατηρούν ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο (όπως το σχολικό Δίκτυο, (11%) αλλά και τους παρόχους υπηρεσιών Διαδικτύου (όπως connex,), (7%).

Συγκρίνοντας τις παραπάνω απαντήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί με τις απαντήσεις τις προηγούμενης ερώτησης που αφορά την ανάληψη δράσεων για την προστασία των νέων στο Διαδίκτυο διαπιστώνει κανείς μια αντίφαση. Συγκεκριμένα αν και οι εκπαιδευτικοί προτάσσουν τους γονείς και το σχολείο ως την καλύτερη «ασπίδα» προστασίας των μαθητών από τις διάφορες διαδικτυακές απειλές αναλαμβάνοντας και την αντίστοιχη ευθύνη, η ανάληψη σχετικής δράσης εκχωρείται πρώτιστα σε όλους τους υπόλοιπους φορείς - αστυνομία, οι ιδιωτικές οργανώσεις, κ.λ.π - αφήνοντας τελευταία το σχολείο και τους γονείς, δηλ. δεν θεωρούν τους εαυτούς τους ως πρωτεργάτες στην προστασία των μαθητών από τις διαδικτυακές

απειλές. Η παραπάνω άποψη ερμηνεύει και δικαιολογεί ως ένα βαθμό τις αντίστοιχες στάσεις των εκπαιδευτικών που δεν υιοθετούν την άποψη της ενδυνάμωσης δηλαδή να εκπαιδευτούν οι μαθητές στους τρόπους αντιμετώπισης των διαδικτυακών κινδύνων.

5.3 Στάσεις των εκπαιδευτικών ως προς τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του Διαδικτύου

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος στο ερώτημα ποιο είναι το ισχυρότερο κατά τη γνώμη τους επιχείρημα, για περιορισμένη και ελεγχόμενη πρόσβαση στο Διαδίκτυο απαντούν την έκθεση των παιδιών σε διαδικτυακούς κινδύνους (14 αναφορές). Ακολουθεί, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, η αδυναμία διαχείρισης Διαδικτύου και κατ' επέκταση της προσφερόμενης πληροφόρησης (8 αναφορές). Στη συνέχεια οι εκπαιδευτικοί προκρίνουν το επιβλαβές περιεχόμενο που διακινείται στο Διαδίκτυο (8 αναφορές). Χαμηλά στα εκφραζόμενα επιχειρήματα των εκπαιδευτικών κατατάσσονται η εμπλοκή των παιδιών σε παραβατικές καταστάσεις (11 αναφορές), της έκθεσης σε πορνογραφικό περιεχόμενο (3 αναφορές), ανεξέλεγκτη διακίνηση της πληροφορίας (3 αναφορές). Τις λιγότερες αναφορές συγκεντρώνει η διακίνηση των προσωπικών δεδομένων, (2 αναφορές), ο ψηφιακός εθισμός, (2 αναφορές), ο ρατσισμός, (1 αναφορά) και η παχυσαρκία (1 αναφορά).

Σε ερώτηση με ποιες από τις παρακάτω δηλώσεις που αφορούν τον καθορισμό μέτρων ελέγχου του περιεχομένου του διαδικτύου οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν περισσότερο, υπάρχουν ενδιαφέρουσες απόψεις. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι οι γονείς θα πρέπει να εγκαταστήσουν στους η/υ στο σπίτι λογισμικά για να φιλτράρουν τυχόν αρνητικά περιεχόμενα (62%), προβάλλοντας και την άποψη ότι το διαδίκτυο δεν είναι δυνατό να τεθεί υπό περιορισμό (34%) μιας και οι ιστοσελίδες στο διαδίκτυο δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε λογοκρισία (11%). Η άποψη της λογοκρισίας φαίνεται να είναι αρκετά ισχυρή στους εκπαιδευτικούς του δείγματος αφού τονίζουν ότι περιεχόμενα που ασκούν αρνητικές επιδράσεις στην ανάπτυξη των νέων, θα πρέπει να κρίνονται από μια αρμόδια επιτροπή (28%) και επίσης ότι αυτοί που παρέχουν περιεχόμενα που ασκούν αρνητικές επιδράσεις στην ανάπτυξη των νέων, θα πρέπει από μόνοι τους να βάλουν στις ιστοσελίδες τους υπηρεσίες κλειδώματος (Password) (23%). Βέβαια υπάρχει και η μειοψηφία από εκπαιδευτικούς που εκφέρει μια παιδαγωγική άποψη επισημαίνοντας ότι η προστασία των παιδιών είναι εφικτή μόνο αν πραγματοποιηθεί στα πεδία παιδαγωγικών δραστηριοτήτων (28 αναφορές) έστω και αν ακόμα υιοθετηθεί μια πιο ριζοσπαστική θέση που υποστηρίζει ότι ακόμα και περιεχόμενα με τυχόν αρνητικές επιρροές θα πρέπει να είναι προσβάσιμα στους μαθητές έτσι ώστε οι ίδιοι να μπορέσουν να αναπτύξουν κριτική σκέψη (10 %).

5.4 Απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς τις δυνατότητες ενίσχυσης του μιντιακού γραμματισμού για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο

Οι στο σύνολό τους εκπαιδευτικοί προτείνουν να ενταχθεί η «ασφάλεια στο Διαδίκτυο» ως αντικείμενο διδασκαλίας στο σχολείο απαντώντας θετικά (93%) και

μόνο το (7%) έχει αντίθετη άποψη. Σύμφωνα με την άποψή τους, τέτοιο μπορεί να γίνει είτε ως αντικείμενο διδασκαλίας στα πλαίσια των ΤΠΕ (48%), είτε διαθεματικά ως αντικείμενο διδασκαλίας μέσα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (37%) είτε ως διακριτό αντικείμενο διδασκαλίας (8%). Στο ίδιο αποτέλεσμα έχει καταλήξει διαδικτυακή έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τη Δράση Ενημέρωσης Saferinternet.gr του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου, σύμφωνα με την οποία το 99% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η ασφαλής χρήση του Διαδικτύου πρέπει να διδάσκεται στο Σχολείο με το 45% των εκπαιδευτικών του δείγματος να θεωρεί ότι κάτι τέτοιο θα πρέπει να γίνεται με τη μορφή μαθήματος το οποίο θα είναι ενσωματωμένο στο μάθημα της πληροφορικής. Το 70% μάλιστα των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών θεωρεί την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως την πιο κατάλληλη βαθμίδα για να ξεκινήσει η εκπαίδευση στο Διαδίκτυο. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου 2010).

Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ως τους πλέον κατάλληλους για τη διδασκαλία της ασφαλούς πλοήγησης στο Διαδίκτυο τους εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς σε τέτοια ζητήματα (49%), τον εκπαιδευτικό της τάξης (25%) και τον εκπαιδευτικό πληροφορικής (25%). Σύμφωνα με έρευνα του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς διαδικτύου, το 74% των εκπαιδευτικών, δηλώνει ότι οι πλέον αρμόδιοι για να διδάξουν την ασφάλεια στο Διαδίκτυο στο σχολείο είναι καθηγητές Πληροφορικής, και ακολουθούν στη συνέχεια οι εκπαιδευτικοί Πρωτ. & Δευτ. εκπαίδευσης (ποσοστά 22% και 23%) αντίστοιχα. (Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου 2010).

Στην ερώτηση ποιά ζητήματα θεωρούνται σημαντικά και θα πρέπει να διδάσκονται σε περίπτωση διδασκαλίας της ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τη διασφάλιση προσωπικών δεδομένων στη διαδικτυακή δημόσια σφαίρα (79%), την επικοινωνία με αγνώστους σε κοινωνικά δίκτυα (68%) και την ασφαλή συμπεριφορά στο διαδίκτυο (66%). Ακολουθώς επισημαίνουν την ψηφιακή παρενόχληση και ψηφιακό εκφοβισμό (56%), θέματα πνευματικών δικαιωμάτων κατά τη μεταφόρτωση αρχείων (π.χ. μουσική) (17%) και τέλος την ασφαλή χρήση κινητών τηλεφώνων (17%).

Στην ερώτηση ποιους στόχους μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας (Σοφός 2010) θα πρέπει να θέτει το σχολείο γενικότερα κατά την εκπαίδευση των μαθητών στα Μέσα, οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι οι μαθητές θα πρέπει κυρίως να μαθαίνουν πως να επικοινωνούν με ασφάλεια και να συνεργάζονται με άλλους μαθητές (75%). Επιπρόσθετα οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν να κάνουν χρήση των νέων μέσων και τεχνολογιών (ψηφιακό γραμματισμό) με σκοπό την οικοδόμηση γνώσης και την προσωπική τους ανάπτυξη (73%) και να αναζητούν με ποικίλες μεθόδους πληροφορίες εκτιμώντας ταυτόχρονα την ποιότητα και την αξιοπιστία τους (62%) (μιντιακό γραμματισμό). Σε μικρότερο ποσοστό οι εκπαιδευτικοί προκρίνουν ότι το σχολείο θα πρέπει να θέτει στόχους που διαμορφώνουν την ψηφιακή/παγκόσμια ιθαγένεια και συνείδηση (άτομο, κοινωνία, ηθική/νομοθεσία, οικονομία) των μαθητών για την κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης (34%), να γνωρίζουν οι μαθητές τα μέσα, τις έννοιες, τη γλώσσα και τη λειτουργία τους (31%) και τέλος να μάθουν να δημιουργούν με τα μέσα διάφορα προϊόντα, να αναπτύσσουν ιδέες κ. α (30%). Οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους αξιολογούν τον εαυτό τους χαμηλά ως

προς τον μιντιακό γραμματισμό και ενδιαφέρονται για πρόσθετη ενημέρωση σχετικά με την ασφαλή χρήση του Διαδικτύου σε ποσοστό 92%.

6. Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την έννοια της ασφαλούς πλοήγησης των μαθητών στο διαδίκτυο από την οπτική της εκπαίδευσης και των γονέων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν καλή γνώση του Διαδικτύου και των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται οι μαθητές κατά την πρόσβασή τους στο Διαδίκτυο, λόγω του ακατάλληλου ή παράνομου περιεχομένου του. Εντούτοις, πρόβλημα εντοπίζεται στο ζήτημα της ανάληψης δράσης των εκπαιδευτικών, σε περίπτωση εντοπισμού παράνομου ή ακατάλληλου περιεχομένου για νέους στο Διαδίκτυο από το 50% του δείγματος, και αυτό αποδίδεται πιθανόν στην έλλειψη μιντιακού γραμματισμού ή και στην απουσία ενημέρωσής τους σε θέματα προστασίας των μαθητών από την «έκθεσή» τους στο Διαδίκτυο.

Αναφορικά με τη λήψη μέτρων και παρεμβάσεων για την προστασία των παιδιών κατά τη χρήση του Διαδικτύου, αν και η πλειονότητα των εκπαιδευτικών, κρίνει το Διαδίκτυο ως επισφαλές και επικίνδυνο, δηλώνουν ότι καταβάλλονται κάποιες ενέργειες προστασίας των μαθητών, οι οποίες δεν επαρκούν. Η έκθεση των παιδιών σε διαδικτυακούς κινδύνους, αποτελεί επιχείρημα, για περιορισμένη και ελεγχόμενη πρόσβαση τους στο Διαδίκτυο.

Υπευθύνους για την προστασία των νέων στο Διαδίκτυο θεωρούν οι εκπαιδευτικοί πρώτα τους γονείς, άποψη που ταυτίζεται με τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας των Brorsson & Perkins-Svensson. (Brorsson & Perkins-Svensson, 2005). Στην συνέχεια η ευθύνη μετατοπίζεται στην πολιτεία και στο σχολείο και τελευταία στους ίδιους τους μαθητές. Φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί δεν εμπιστεύονται τους μαθητές τους την διαχείριση της προσωπικής τους ασφάλειας στο Διαδίκτυο και ότι γίνεται μια τέτοια "εκχώρηση" των ευθυνών σε άλλους πέρα από τους ίδιους, - πολιτεία, παρόχους και τελευταία τους μαθητές.

Παρατηρείται όμως ένα «παράδοξο», γιατί αν και θεωρούν ως υπευθύνους για την προστασία των παιδιών από τέτοιους κινδύνους τους γονείς, από την άλλη πλευρά δεν θεωρούν ως μέτρο την ενεργοποίηση των γονέων για το παραπάνω ζήτημα, αν και είναι κοινά αποδεκτό ότι οι ίδιοι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια των παιδιών τους. Επίσης είναι αξιοσημείωτο ότι οι εκπαιδευτικοί αποδίδουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα τεχνικά μέσα (φίλτρα διαχείρισης ακατάλληλου πληροφοριακού υλικού) για τη μείωση των κινδύνων που διατρέχουν οι μαθητές από τις διαδικτυακές απειλές και θεωρούν λιγότερο αξιόπιστο μέτρο την ενδυνάμωση των μαθητών και την ανάπτυξη σχετικών δεξιοτήτων μέσω της εκπαίδευσης. Ισχυρότερο επιχείρημα για περιορισμένη και ελεγχόμενη πρόσβαση στο διαδίκτυο θεωρούν την «έκθεση» των παιδιών σε διαδικτυακούς κινδύνους και προτείνουν ως μέτρο την εγκατάσταση ειδικών λογισμικών στους η/υ από τους γονείς.

Ως προς τις δυνατότητες του μιντιακού γραμματισμού για την προστασία των μαθητών από τους κινδύνους του Διαδικτύου, προτείνουν την εκπαίδευση αυτών σε ζητήματα «ασφάλειας στο Διαδίκτυο» είτε ως ξεχωριστό αντικείμενο είτε μέσα από τη διδασκαλία διαφόρων γνωστικών αντικειμένων από τους εκπαιδευτικούς πληροφορικής, τους οποίους θεωρούν ως πλέον κατάλληλους. Το περιεχόμενο του μαθήματος της ασφαλούς πλοήγησης στο Διαδίκτυο, προτείνουν να επικεντρώνεται κυρίως κινδύνους που σχετίζονται με τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων των μαθητών στη διαδικτυακή δημόσια σφαίρα και την επικοινωνία τους με αγνώστους σε κοινωνικά δίκτυα.

Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν, ότι το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στον αλφαριθμητισμό των μαθητών για τα Μέσα, αν θέσει ως στόχους την ανάπτυξη δεξιοτήτων ασφαλούς επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλους μαθητές στο Διαδίκτυο. Επιπλέον οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν να κάνουν χρήση των νέων μέσων και τεχνολογιών (ψηφιακός γραμματισμός) με σκοπό την οικοδόμηση γνώσης και την προσωπική τους ανάπτυξη.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι εκπαιδευτικοί, άμεσα ή έμμεσα αναγνωρίζουν το σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης στην ασφαλή πλοήγηση των μαθητών στο Διαδίκτυο και μάλιστα σε σχέση με το ρόλο των γονέων για το ζήτημα αυτό. Αν και είναι κοινά αποδεκτό ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια των παιδιών τους, ίσως δεν μπορούμε να επιρρίψουμε ευθύνες, γιατί πιθανόν πολλοί από αυτούς αγνοούν ή δεν έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης στρατηγικών παρέμβασης στις διαδικτυακές δραστηριότητες των παιδιών τους. Επιπλέον η υπερβολική μονόπλευρη εστίαση των ΜΜΕ στην κάλυψη των διαδικτυακών κινδύνων παρά των ευκαιριών εκμετάλλευσης που το Διαδίκτυο προσφέρει, αυξάνει και τις ανησυχίες των γονέων. Δεδομένης της θετικής συσχέτισης στον μιντιακό γραμματισμό και της ανησυχίας των γονιών, η χαμηλή γονική χρήση του Διαδικτύου ενισχύει ακόμα περισσότερο την ανησυχία των γονέων.

Βιβλιογραφία

Brorsson, Jecicka Perkins-Svensson, Sandra.(2005). *Ungdomars säkerhet på Internet*, C. Uppsats Lunds Universitet, Campus Helsingborg Socialhögskolan

Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδας, ΕΣΥΕ (2009), Πειραιάς, Ανακτήθηκε 12/01/2011, από τη διεύθυνση <http://www.statistics.gr>.

Έγγραφο ΕΕ : IP/08/310 , 27 Φεβρουαρίου 2008 Ανακτήθηκε 12/01/2011, από τη διεύθυνση

http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/public_consultation/index_en.htm

Ελληνική Ομάδα του EU Kids Online Network (2008). *Final Report*: Ανακτήθηκε 12/01/2011, από τη διεύθυνση

<http://www.eukidsgreece.gr/userfiles/file/GreekEUKidsOnline%281%29.pdf>

Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου (2010). Editorial. *Διμηνιαίο Ενημερωτικό*

- Δελτίο. Τεύχος 6: Safer Internet Hellas.*
- Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς διαδικτύου (2007). Editorial. *Διμηνιαίο Ενημερωτικό Δελτίο. Τεύχος 5: Safer Internet Hellas.*
- Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας(2009.): *Ηλεκτρονική Ενσωμάτωση & Ψηφιακός Αλφαριθμητισμός στην Ελλάδα*, Αθήνα Ευρωβαρόμετρο Ανακτήθηκε 12/01/2011, από τη διεύθυνση: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-14122010-BP/EN/4-14122010-BP-EN.PDF
- Κατερέλος Γ. (2009). *Οι έφηβοι και το Internet-Ασφαλής και δημιουργική χρήση*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης.
- Μονάδα Εφηβικής Υγείας, *Χρήση - Κατάχρηση Διαδικτύου* Newsletter Ανακτήθηκε 10/02/2011, από τη διεύθυνση <http://www.youth-health.gr/gr/index.php?I=6&J=2&K=42>
- Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2008). *Από τις αριθμομηχανές στην κοινωνία της Πληροφορίας*, Αθήνα Εκδόσεις Καστανιώτης.
- SAFT PROJECT (2003) Ανακτήθηκε 08/01/2011, από τη διεύθυνση www.saftonline.org/Research.html.
- Σοφός, Α. (2009.), . *Ενίσχυση Μιντιακού Γραμματισμού και Ικανότητας για ένα Ασφαλές Διαδίκτυο* Στο: Σοφός, Α. (Επιμ.), *Παιδαγωγικές Διαστάσεις των Νέων Μέσων* (σελ.7-20). Αθήνα Εκδόσεις Γρηγόρης.
- Σοφός, Α. (2009). *Προστασία των Νέων ως Παιδαγωγική Ικανότητα Δράσης*. Στο: Σοφός, Α. (Επιμ.), *Παιδαγωγικές Διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση Μιντιακού Γραμματισμού και Ικανότητας για ένα Ασφαλές Διαδίκτυο* (σελ. 21-40). Αθήνα Εκδόσεις Γρηγόρης.
- Σοφός, Α. (2010). *Εκπαίδευση στα Μέσα και κατηγορίες στόχων του μιντιακού γραμματισμού και ικανότητας*. Στα Πρακτικά του 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου: ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ (Επιμ.), *Το μέλλον της μάθησης* Πειραιάς, 30-31 Οκτωβρίου 2010. (σελ. 218-229), ΕΕΕΠ - ΔΤΠΕ.
- Sofos, A., (2010). *Digital Literacy as a Category of Media competence and Literacy – an Analytical Approach of Concepts and Presuppositions for Supporting Media Competence at School*. In: Bauer, P., Hoffmann, H. & Mayrberger, K. (Ed.), *Fokus Medienpädagogik – Aktuelle Forschung- und Handlungsfelder* (pp. 62-82). München: kopaed.
- Tsaliki Liza. (2010). *Greek children using Social Media: privacy risks and social networking opportunities* Ανακτήθηκε 5/01/2011, από τη διεύθυνση www.eukidsonline.net
- Υπηρεσίες Προώθησης της Ευρυζωνικότητας (2011) : *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνίας της Πληροφορίας / Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης* Ανακτήθηκε 08/01/2011, από τη διεύθυνση <http://broadband.cti.gr/el/deiktes/dieisdvsi.php>